

Българският паричен съвет в контекста на бъдещото членство на България в еврозоната

Иван Тодоров*

Резюме: Типът на валутнокурсвия режим има специфично въздействие върху ефективността на макроикономическата политика и върху интегрирането на националната икономика в икономически и валутни съюзи. Паричният съвет представлява строга форма на фиксиран валутен курс, при която монетарната политика не работи и при която единственият функциониращ макроикономически инструмент е фискалната политика. Особеностите на макроикономическото управление при паричен съвет до голяма степен напомнят членството във валутна зона: липса на автономна национална парична политика и реално функционираща фискална политика, намираща се все още под контрола на националните държави (въпреки че дълговата криза в еврозоната се очаква да донесе известно прехвърляне на фискални компетенции от национално към общностно управление равнище). Настоящата статия очертава спецификата на макроикономическата политика при паричен съвет и анализира българския валутен борд от гледна точка на бъдещото членство на България в еврозоната. Формулирани са препоръки за макроикономическата политика, която нашата страна трябва да следва до приема-

нето на единната европейска валута.

Ключови думи: България, паричен съвет, Еврозона, макроикономическа политика, икономическа интеграция.

JEL: E60, F36, F41.

1. Въведение

Изключително важен момент в процеса на интеграция на България в ЕС е въвеждането на паричен съвет в България от 1 юли 1997 година. След икономическа криза и хиперинфлация българският лев е фиксиран първо към германската марка, а през 1999 г., когато единадесет европейски страни приемат еврото – към единната европейска валута.

Интегрирането на българската икономика в европейското икономическо пространство далеч не е завършило. Свободното движение на стоки, услуги, капитали и хора в ЕС не успя да доближи икономиката на нашата страна до икономиките на развитите европейски страни. Въпреки относително високия икономически растеж в годините преди глобалната криза България остава една от най-бедните държави в ЕС – с най-ниския доход на глава от населението, най-ниската производителност на труда, с висока безработица, инфлация и лихвени проценти.

* Иван Тодоров е доктор, асистент в Стопанския факултет на ЮЗУ "Неофит Рилски"- Благоевград, e-mail: ivank.todorov@swu.bg

Българската икономика търси собствен път към формирането на структурните си характеристики и повишаване на съвкупната си конкурентоспособност. Паричният съвет продължава да функционира успешно, но страната все още не е готова за окончателно включване към еврозоната. Особено болезнен е процесът на институционална трансформация, без която адаптирането към европейските реалности е невъзможно. Местното макроикономическо управление засега не успява да открие макроикономическа политика, която да е съобразена с европейските изисквания и едновременно с това да използва в максимална степен националните конкурентни предимства. Формирането на специфична национална макроикономическа политика е труден и продължителен процес, изискващ задълбочено познаване на европейските императиви и задължителна оценка на средносрочните и дългосрочните последици от нейното прилагане.

Най-новата стопанска история на България доказва, че конюнктурните и хаотично прокарвани макроикономически въздействия могат да деформират съществено икономическите пропорции, а преодоляването на негативните последици отнема немало време. Българското макроикономическо управление традиционно се изкушава да провежда активистка неокейнсианска политика със засилена роля на държавата. Един подобен опит завърши с кризата от 1996-97 г. и показва нуждата от макроикономическа политика, основана на ясни правила, в която дискреционното вземане на решения е сведено до минимум. Успешното функциониране на паричния съвет е доказателство за приложимостта и валидността на неокласическите постулати в български условия.

В нашата страна устойчивостта на финансовия сектор е от особена важност, тъй като сривът на банковата система бе една от основните причини за икономиче-

ската криза през 1996-97 г. и за въвеждането на режима на паричен съвет у нас. Паричният съвет е подходяща за българските условия система от твърди и прозрачни правила в областта на монетарната политика, прилагани косвено и върху фискалната политика, които ограничават изкушенията за дискреционно управление пред българските макроикономически стратегии (Минасян, 2004). Българският паричен съвет е широко дискутиран в икономическата литература (Аврамов, 1999; Минасян, 1998; Младенов, 2009; Неновски, 2007; Трифонова, 2002 и др.).

Настоящото изследване има три цели: **първо**, да се очертае спецификата на макроикономическата политика при паричен съвет; **второ**, да се анализира българския валутен борг от гледна точка на бъдещото членство на България в еврозоната; и **трето**, да бъдат формулирани препоръки за макроикономическата политика, която нашата страна трябва да следва до приемането на единната европейска валута.

2. Специфика на макроикономическия инструментариум в режим на паричен съвет

2.1. Възможности за провеждане на дискреционна макроикономическа политика

В средата на 1997 г. у нас бе въведен паричен съвет – специфичен режим на фиксиран валутен курс, рожба на неокласическата икономическа теория. Валутният борг лиши България от възможността да провежда самостоятелна парична политика. Единственият инструмент за монетарно въздействие върху икономиката останаха изискванията за размера на задължителните минимални размери на търговските банки в централната банка. ЗМР имат своя специфика, която изисква с тях да се борави изключително внимателно: липсва им гъвкавостта, обратимостта и дозирания

ефект на останалите монетарни инструменти. Фини и дозирани въздействия върху икономиката чрез ЗМР са невъзможни, така че на практика България е лишена от всички инструменти на монетарната политика. Единственият лост за тържавно въздействие върху икономиката в условията на паричен съвет остава тържавният бюджет, което превръща правилно формулираната и прецизно провеждана бюджетно-фискална политика в императив.

2.2. Вградени антициклични стабилизатори

В икономиката съществуват вградени антициклични стабилизатори, които автоматично водят до стабилизиращи изменения в някои икономически показатели без пряката намеса на макроикономическото управление (Minassian, 2009).

В условията на паричен съвет автоматичните стабилизатори имат специфично проявление, което е много по-ясно, отколкото при други валутнокурсови режими. Тази специфика се дължи на същността на паричния съвет. При паричния съвет механизмът за поддържане на макроикономическото равновесие е много по-силен, като това е особено видно при балансирането на структурите на платежния баланс. Прекомерното нарастване на дефицита по текущата сметка води до нуждата от неговото финансиране чрез валутните резерви на страната, а тяхното намаляване води до свиване на паричното предлагане в нейните рамки. Свиването на паричното предлагане, от своя страна, води до намаляване на вътрешното потребление и вноса, което подобрява салдото по текущата сметка.

2.3. Платежен баланс

Състоянието на платежния баланс е ключово за макроикономическата стабилност. Преди кризата високият дефицит по текущата сметка се финансираше от излишък по финансовата сметка, т.е. от

чист приток на капитали от чужбина. След 2008 г. дефицитът по текущата сметка (ТС) намаля, но финансовата сметка от активна се превърна в пасивна. В резултат основният двигател на икономическия растеж – приливът на чуждестранен капитал, се превърна в нетен отлив. Нетният отток на чуждестранна валута води до намаляване на валутните резерви на страната. В краткосрочен план такава ситуация може да бъде понесена при наличие на достатъчно големи валутни резерви, но в дългосрочен план би могла да застраши устойчивостта на паричния съвет у нас.

Намаляването на дефицита по ТС е резултат от действието на автоматичните антициклични стабилизатори, подпомогнато от спецификата на паричния съвет. В условията на паричен съвет фискалната политика е единственият макроикономически инструмент за борба с дефицита по текущата сметка, тъй като масираният приток на чуждестранна валута не може да бъде стерилизиран чрез операции на открития пазар или смекчен чрез изменение на валутния курс. Това важи с особена сила за големи дефицити като българския, достигнал над 25% от БВП през 2007 г. Преди кризата българското правителство провеждаше силно консервативна и рестриктивна бюджетна политика, намерила израз в големи бюджетни излишъци.

2.4. Фискална политика

Важно е къде българското правителство държи бюджетните излишъци, тъй като те дават възможност за провеждане на монетарна политика с фискални средства. Ако бюджетните излишъци се държат в централната банка, чрез тях се изпомпват пари от обръщение и се намалява паричното предлагане, което подпомага борбата с дефицита по текущата сметка. Съхранението на бюджетните излишъци в БНБ не нарушава принципите на паричния

съвет и не застрашава неговата стабилност. Понякога финансовото министерство в търсене на по-висока доходност се изкушава да държи натрупаните от него резерви в търговските банки. Подобна стъпка представлява провеждане на експанзивна монетарна политика с фискални средства, което представлява погазване на правилата на паричния съвет.

Държавата може да регулира икономиката чрез промени в параметрите на отделните бюджетни структури: приходи, разходи, салдо, начин на използване на салдото (финансиране или инвестиране). Бюджетната политика е свързана с разходната, а фискалната политика – с приходната част на държавния бюджет. **Основен недостатък на цялостната българска бюджетно-фискална политика е системното и хронично недофинансиране на ключови социални сфери – образование, здравеопазване, наука и др. Последниците са липса на достатъчно иновации, влошаване на качеството на човешкия капитал, спад на конкурентоспособността на националната икономика и увреждане на потенциала ѝ за дългосрочен растеж.**

Анализът на приходната част на държавния бюджет разкрива следните проблеми:

Наличие на екстремно потребителска данъчна система – изразява се в неколкотократно превишение на приходите от косвени данъци над приходите от преки данъци в държавния бюджет. В годините преди глобалната криза това превишение бе около 4 пъти и намаля на около три пъти в годините на кризата;

Пропорционално подоходно облагане – свързано е с въвеждането от началото на 2008 г. на единна данъчна ставка от 10% върху доходите на физическите и юридическите лица и с премахване на съществуващия дотогава необлагаемия минимум върху доходите на индивидите. България има едни от най-ниските ставки на преките подоход-

ни данъци в целия Европейски съюз и относително високи ставки на косвените данъци;

Нисък размер на приходите от източници за безвъзмездни помощи и подкрепа – това означава най-вече ниска усвояемост на средствата по фондовете на ЕС.

Разходната част на държавния бюджет има следните недостатъци:

Нисък размер на бюджетните разходи като процент от БВП – под 40%, при стойност на този показател средно за ЕС над 50%;

Неефективно изразходване на бюджетни средства (например в здравеопазването);

Неравномерно харчене на бюджетни средства през годината (слабо в началото и силно в края на годината), което стимулира спад на цените през първото тримесечие и покачването им през последното тримесечие на годината.

Частите „Бюджетно салдо” и „Финансиране на бюджетния дефицит (Инвестиране на бюджетния излишък)” показват следните дефекти:

Налагане на национални изисквания за бюджетен дефицит от 2%, които са по-ограничителни от европейските стандарти (3%);

Финансиране на бюджетния дефицит предимно със средства от фискалния резерв, което доведе до рязкото намаляване на последния от 9 на 4 млрд. лв.;

Наличие на идеи предстоящите плащания по външния дълг да се финансират със средства от т.нар. Сребърния фонд.

Социалните и икономическите последици от така откритите проблеми в отделните части на държавния бюджет са изключително неблагоприятни.

Екстремно потребителската данъчна система е изключително несправедлива от социална гледна точка – тя облагодетелства хората с най-високи доходи и ощетява хората с най-ниски доходи. При нея е нарушен основен принцип на оптималното

данъчно облагане – данъчната ставка да нараства с намаляване на пределната полезност на дохода. Премахването на прогресивното подоходно облагане и на необлагаемия минимум на доходите, както и въвеждането на пропорционален подоходен данък, лишиха данъчната система у нас от една от основните ѝ функции – намаляване на икономическите и социалните неравенства. При пропорционалното облагане всички доходи се облагат с единна ставка и съотношението между по-високите и по-ниските доходи преди и след облагането се запазва непроменено.

Основните аргументи, с които бе въведен „плоският“ данък – увеличаване на инвестициите (най-вече чуждестранните), повишаване на приходите от преки данъци и намаляване на дела на „сивата“ икономика, не се оправдаха, което предизвиква основателни съмнения в ефективността на пропорционалното данъчно облагане у нас. Инвеститорите (най-вече чуждестранните) не се влияят толкова от ниските данъчни ставки и ниската цена на труда, а в по-голяма степен от други фактори – равнище на корупция, начин на функциониране на сръжжавната администрация и правораздавателната система, наличие на бюрокрация, качество и производителност на работната сила, качествена инфраструктура и др. Спадът на инвестициите (включително чуждестранните) показва негативната оценка на инвеститорите и останалите стопански агенти за цялостната бизнес среда у нас, включително за качеството на работа на сръжжавните институции и на провежданата макроикономическа политика. Спадът на приходите от преки данъци като процент от БВП пък е индикатор за влошаване на ефективността на приходната администрация.

Високите (и като данъчни ставки, и като дял от бюджетните приходи) косвени данъци имат тежка икономическа и социална цена. Те натоварват цените на енергийните ресурси, стоките и услугите, намаля-

ват потреблението, водят до повишаване на инфлацията и спъват икономическия растеж при равни други условия. С увеличаване на дохода пределната ефективна данъчна ставка на облагането с косвени данъци намалява, което представлява скрита форма на регресивно данъчно облагане.

Още един аргумент против екстремно потребителската данъчна система у нас е, че тя противоречи на тенденциите в данъчното облагане в ЕС. Средно за ЕС данъчната система е хибридна, т.е. характеризира се с относителна равностойност на приходите от преки и приходите от косвени данъци. Настоящата суверенна дългова криза в еврозоната се очаква да доведе до засилена координация в сферата на фискалната политика, което рано или късно би трябвало да постави ниския пропорционален подоходен данък у нас в разрез с европейските изисквания.

Ниският процент на усвояемост на средствата от фондовете на ЕС означава пропуснат икономически растеж, който по различни оценки варира между 3% и 5% от БВП. Тези средства са безвъзмездни, не влошават показателите за сръжавен дълг и бюджетен дефицит и не са обвързани с ограничителните изисквания, срещу които се отпускат средствата от международните финансови институции. Затова непълното им усвояване може да се класифицира като престъпна и скъпоструваща небрежност.

Законодателното фиксиране на бюджетните разходи в размер до 40% от БВП при средна стойност на този показател за ЕС над 50% и при надвиснала опасност от нова рецесия представлява прокръзисна, а не антикръзисна мярка. Същото може да се каже и за законовото налагане на бюджетен дефицит до 2% от БВП при допустими от Маастрихтския критерий 3%.

Бюджетите на социалното осигуряване (НОИ и НЗОК) имат хронични дефицити, които се налага да бъдат финансирани с преки плащания от сръжавния бюджет в

размер на около 2 млрд. лв. годишно. Реформата в пенсионната и здравната система безспорно е нужна, но е твърде обширна като проблематика и затова не е предмет на разглеждане в настоящата статия.

Икономиката е инерционна система и наложилият се модел на неравномерно харчене на бюджетни средства в отделните месеци на годината натоварва стопанските структури. През месеците на бюджетни рестрикции потребителското търсене и цените падат, което поставя на изпитание страната на предлагането – продавачи и производители. През месеците на разхлабване на бюджетните рестрикции потреблението и цените растат, което затруднява страната на търсенето – домакинствата и фирмите. Редуването на месеци с дефлация и инфлация възпрепятства гладкото функциониране на икономическата система, затова е препоръчително разходването на бюджетни средства да бъде по-плавно и равномерно в отделните месеци и тримесечия на годината.

Големината на фискалния резерв е показател за платежоспособността на българското правителство и буфер срещу евентуални икономически неблагоприятия. В момента размерът му е критично нисък – около 4 млрд. лв. По-нататъшното му снижаване за финансиране на бюджетни дефицити и на плащания по гържавен дълг не е препоръчително, тъй като това може да доведе до намаляване на кредитния рейтинг на нашата страна и да оскъпи получаването на кредити от българското правителство. Резонно е предстоящите плащания по външния дълг и бюджетните дефицити да се финансират чрез нови заеми и тези заеми да се вземат възможно най-бързо. Българското правителство пропусна да заеме средства от МВФ през 2009 г. при изключително благоприятни условия. Всяко изчакване може да доведе до влошаване на условията, при които България да получи външно финансиране. Причини за подобно

влошаване могат да бъдат неизпълнение на планираните бюджетни приходи и бюджетен дефицит, влошаване на международната икономическа конюнктура, действия на спекуланти на финансовите пазари и др.

Идеите да се инвестират парите от пенсионните вноски на гражданите (т.нар. Сребърен фонд) в ДЦК без инвестиционен рейтинг са в разрез със здравата икономическа логика и добрите практики на макроикономическо управление. Подобни действия могат да изкривят българския финансов пазар и да застрашат стабилността на пенсионните фондове, тъй като поставят българското правителство в привилегировано положение спрямо останалите емитенти на ценни книжа и не дават нужната степен на сигурност на вложените пенсионни средства.

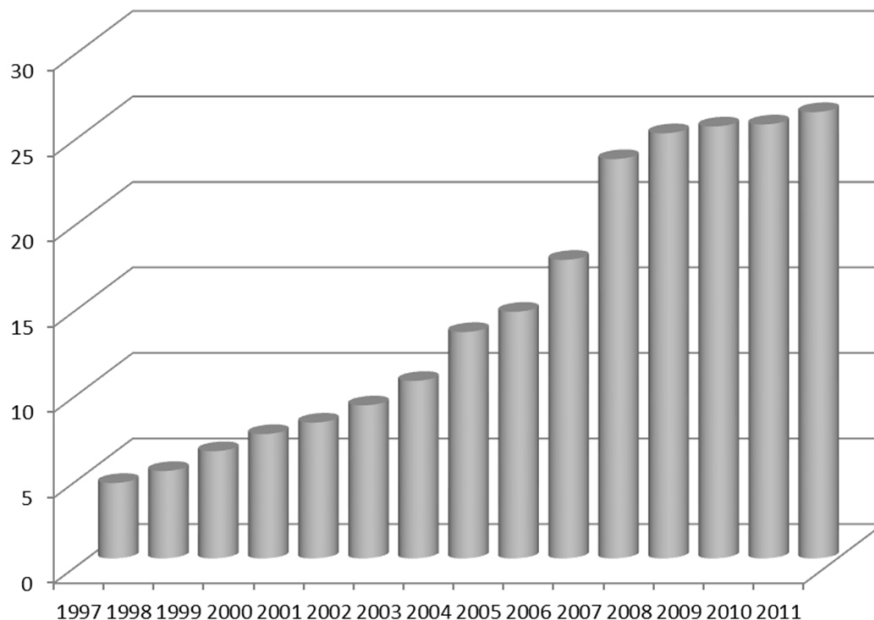
3. Паричният съвет и членството в еврозоната

3.1. Стабилност на паричния съвет

Преди глобалната криза един от основните аргументи на поддръжниците на ускореното (преди 2015 г.) приемане на еврото бе твърдението, че дефицитът по текущата сметка на платежния баланс застрашава стабилността на паричния съвет у нас. Нека подложим това твърдение на проверка, като анализираме индикаторите за стабилност на паричния съвет.

Основен показател за стабилността на един паричен съвет е размерът на брутните валутни резерви (БВР) на страната (сумата на активите на управление „Емисионно“ на БНБ). За периода 1997-2011 г. се наблюдава трайна тенденция на нарастване на брутните валутни резерви (*Фигура 1*). След настъпване на световната икономическа криза през 2008 г. темпът на растеж на БВР се забавя, но остава относително постоянен. Месечната динамика на БВР през 2012 г. също не дава основания за безпокойство (*Фигура 2*).

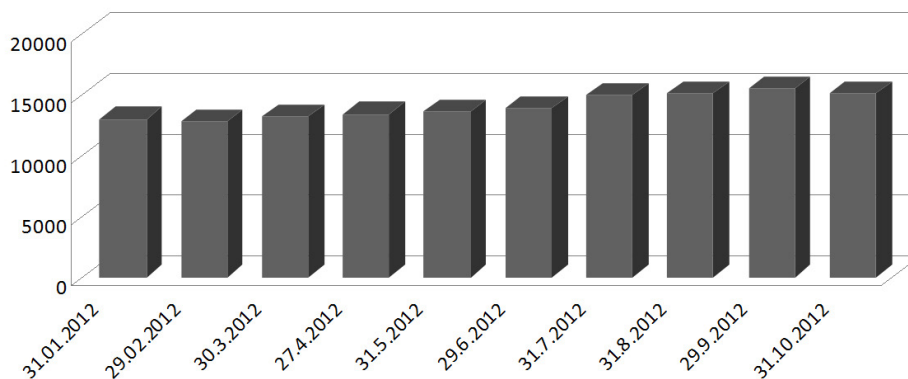
Фигура 1. Брутни валутни резерви, млрд. лв.

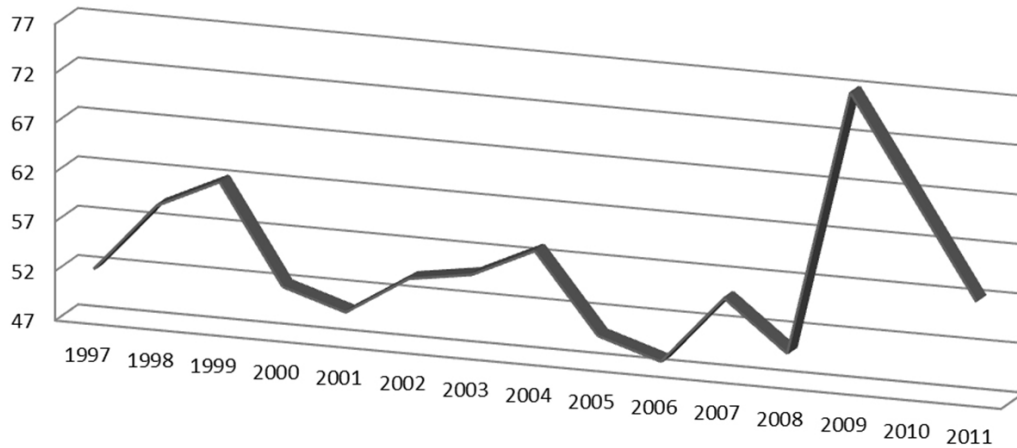
Друг индикатор за стабилността на паричния съвет е съотношението между брутните валутни резерви и годишния импорт. Икономическата теория препоръчва минимален размер на този показател 25%, т.е. брутните валутни резерви трябва да покриват поне 25% от стойността на вноса за дадена година. През периода 1997-2011 г. брутните валутни резерви на страната покриват поне 50% от стойността

на годишния внос (Фигури 1, 2 и 3). Показателят е над два пъти по-висок от безопасния минимум от 25%, от което може да се заключи, че и по този индикатор паричният съвет е стабилен. Най-голяма стойност на този показател за периода 1997-2011 г. се наблюдава през 2009 г., когато размерът на резервите се повишава, а вносът намалява поради глобалната криза.

Фигура 2. Брутни валутни резерви, млрд. евро

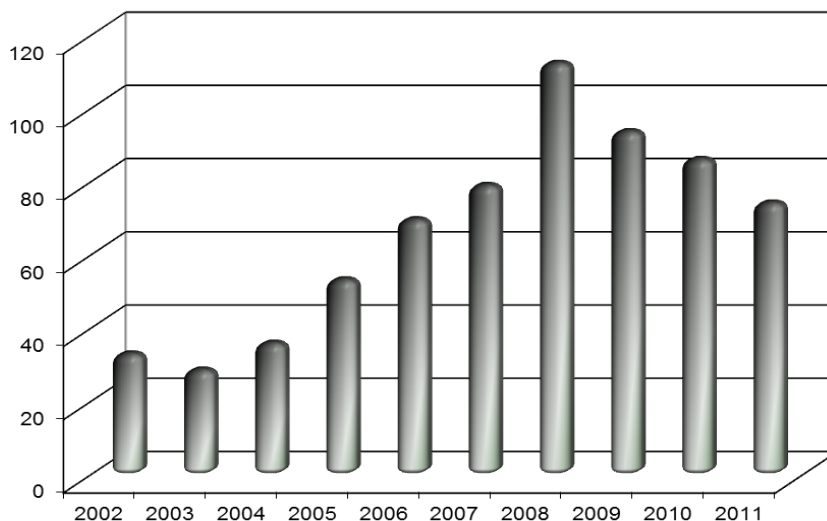
Фигура 3. Покритие на годишния внос от БВП, проценти

Важен критерий за стабилността на паричния съвет е съотношението „краткосрочен брутен външен дълг/брутни валутни резерви“. Препоръчителните стойности на това съотношение са около 100%, т.е. международните валутни резерви трябва приблизително да покриват краткосрочния брутен външен дълг. Динамиката на този показател за периода 2002-2011 г. показва известно влошаване, като превишаването на границата от 100% през 2008 г. бе основание за

тревога (Фигура 4). През 2009-2011 г. обаче съотношението се нормализира поради нарастване размера на БВП и спадане на размера на краткосрочния външен дълг. Намаляването на размера на краткосрочния външен дълг се дължи на спад на външното кредитиране поради глобалната финансова криза. Изискването брутните валутни резерви да покриват приблизително краткосрочния външен дълг е спазено през целия разглеждан период 2002-2011 с изключение на кризисната 2009 година.

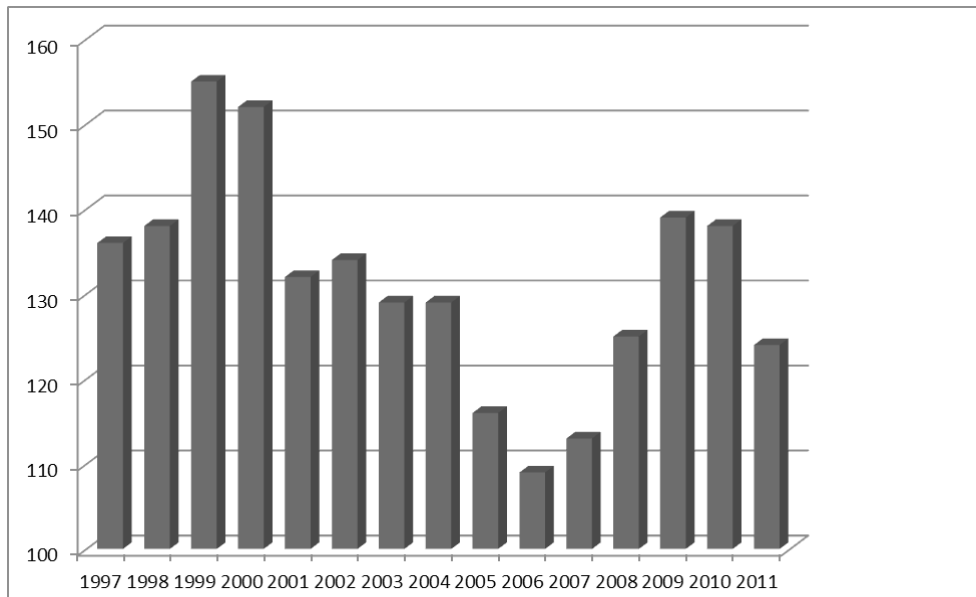
Фигура 4. Съотношение между краткосрочния външен дълг и БВП, проценти

Като мерило за стабилността на паричния съвет могат да се използват и съотношенията на валутните резерви и паричните агрегати. Обезпечаването на паричния агрегат М1 (пари в обръщение + безсрочни депозити) с валутни резерви

е основен принцип на паричния съвет и се счита за гаранция за неговата устойчивост. През периода 1997-2011 г. Валутните резерви покриват с излишък паричния агрегат М1, което показва, че паричният съвет е стабилен (Фигура 5).

Фигура 5. Съотношение на брунтите валутни резерви към паричния агрегат М1, проценти

Анализът на индикаторите за стабилност на паричния съвет показва, че той е устойчив и не съществува основание за ускорено (преди 2015 г.) приемане на еврото.

3.2. Номинална и реална конвергенция между България и еврозоната

Страните с паричен съвет срещат трудности с покриването на инфлационния критерий за сближаване. Теоретичното обяснение на този факт е, че едновременното изпълнение на ценовия и валутнокурсвия критерий се затруднява от реалното поскъпване на националната парична единица в резултат на структурните промени в процеса на изграждане на пазарно стопанство, както и поради реалната конвергенция на цените и доходите към равнището в по-

развитите европейски страни. В условията на действащ паричен съвет номиналният валутен курс е фиксиран, което автоматично гарантира изпълнението на критерия за валутнокурсва стабилност. Цялото реално поскъпване на националната парична единица резултира в покачване на инфлацията, което възпрепятства изпълнението на критерия за ценова стабилност (Боева, 2008).

Въвеждането на еврото преди 2015 г. противоречи на естествената конвергенция на българското и европейското ценово равнище, би породило трудности с изпълнението на инфлационния Маастрихтски критерий и би предизвикало необходимост от провеждане на рестриктивна макроикономическа политика, която е в разрез с целите на икономическия растеж. Опровергава се

твърдението, че трябва да се бърза с приемането на еврото, тъй като стабилността на паричния съвет е застрашена. Практиката показва, че при въвеждане на еврото в основен инфлационен фактор се превръщат услугите. При приемане на еврото цените на услугите в страните от еврозоната са се покачили с 5-10%. Ако същото се случи и у нас, това означава конфликт с Маастрихтските критерии и въртене в омагьосания кръг на макроикономическите рестрикции – сценарий, който би трябвало да си спестим.

Конвергентният критерий за стабилност на цените е главното препятствие пред България по пътя към еврото. Обяснението е, че покриването на критерия за ценова стабилност изисква рестриктивна фискална и монетарна политика. Рестрикциите намаляват не само инфлацията, но и икономическия растеж и реалните доходи. България, която е в процес на реална и номинална конвергенция с напредналите страни от ЕС, трябва внимателно да подбере момента за въвеждане на еврото.

Малко вероятно е нашата страна да постигне устойчиво в средносрочен и дългосрочен план изпълнение на изискването за стабилност на цените, поне в близките няколко години. За приемане на единната валута би било реалистично да се мисли около 2020 г. Отлагането на членството в еврозоната има положителна страна – реално сближаване между нашата страна и по-напредналите държави по отношение на общото ценово равнище, БВП на глава от населението и други ключови макроикономически показатели. Съществуват и други аргументи в полза на отлагането на членството на България в еврозоната. Реалното поскъпване на българския лев се дължи предимно на структурните изменения в производствената сфера и на изместването на частното потребление в посока на услугите, които са следствие от процеса на преход към пазарна икономика (Боева, 2008). В следващите години темпът на реално поскъпване на лева

би трябвало да намалее, което ще направи контрола върху инфлацията и изпълнението на критерия за ценова стабилност по-лесно достижими цели в бъдеще време.

3.3. Членството на България в еврозоната от гледна точка на теорията за оптималната валутна зона

Тъй като повечето от свойствата на оптималната валутна зона се гарантират от общото законодателство на ЕС и България покрива критерия за отвореност на икономиката, отговорът на въпроса дали приемането на еврото е изгодно за България се свежда до това дали бизнес цикълът на нашата страна е синхронизиран с бизнес цикъла на еврозоната и индивидуалните цикли на страните – членки на ИВС.

Българско изследване (Дамуанов and Stefanov, 2010), достига до следните изводи:

За периода 1995-2001 г. България не формира оптимална валутна зона с нито една държава – членка на ИВС, и вероятно е претърпяла тежки негативни ефекти от въвеждането на паричния съвет през 1997 г. поради загубата на независимата си парична политика. През 1995-2001 г. държавите – членки на ИВС, също нямат синхронизирани бизнес цикли и въвеждането на еврото вероятно е разстроило техните икономики;

За периода 2002-2009 г. се наблюдава висока синхронизация на бизнес цикъла на България с агрегирания бизнес цикъл на еврозоната и с бизнес циклите на отделните страни – членки на ИВС, затова въвеждането на еврото е изгодно за нашата страна. Синхронизацията между бизнес циклите на членките – на ИВС, също е изключително висока.

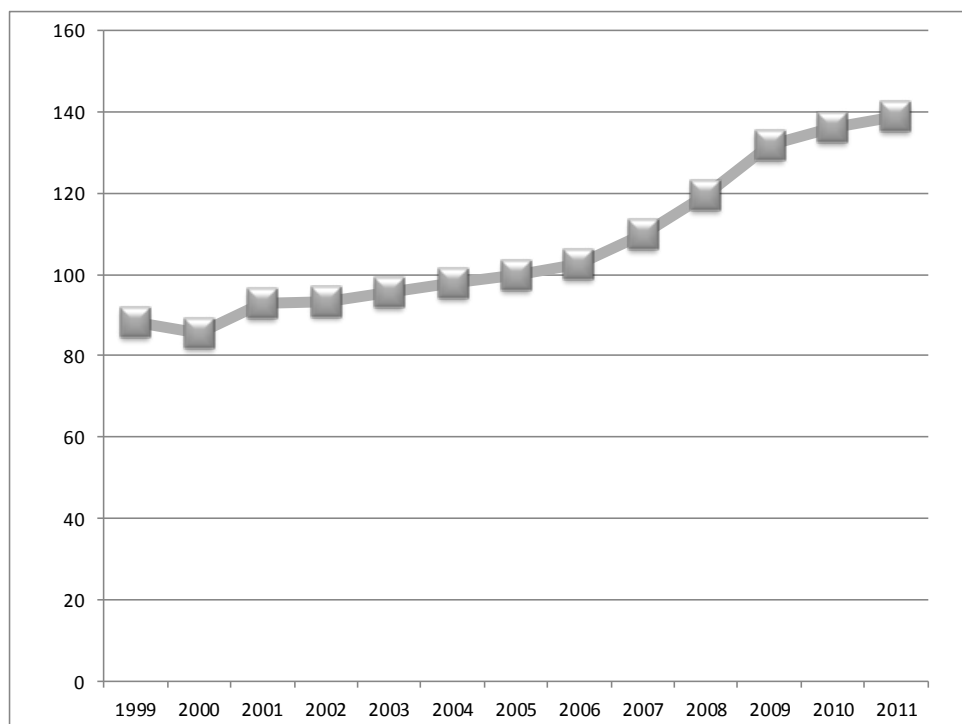
3.4. Аргументи “за” и “против” запазването на паричния съвет до влизането на България в еврозоната

Един аргумент против запазването на паричния съвет до момента на влизане в

еврозоната дава динамиката на реалния ефективен валутен курс на българския лев (РЕВК). РЕВК представлява средно геометрично претеглени относителни цени (или разходи) на дадена страна и нейните търговски партньори, изразени в единна валута. Изчислява се като номиналният ефективен валутен курс се коригира с подходящи дефлатори – ценови или разходни индекси. РЕВК е измерител на ценовата или разходна конкурентоспособност на дадена икономика в сравнение с нейните основни конкуренти на международните пазари.

Промените в разходната и ценовата конкурентоспособност зависят не само от динамиката на номиналния валутен курс, но също така и от динамиката на разходите и цените. Нарастване на РЕВК означава загуба на конкурентоспособност. Наблюдаваме постоянен темп на растеж на РЕВК за 1999-2011 г., което означава влошаване на ценовата конкурентоспособност на националната ни икономика в резултат на фиксирането на номиналния курс на българския лев към еврото в условията на паричен съвет.

Фигура 6. Динамика на реалния ефективен валутен курс на българския лев, Индекс 2005 = 100

Могат да се посочат следните аргументи за запазване на паричния съвет до влизането на България в еврозоната:

Фиксираният валутен курс създава сигурност за стопанските агенти и стимулира търговските и финансовите потоци между България и еврозоната, създавайки добра макросреда за икономически растеж

и чуждестранни инвестиции;

Паричният съвет стимулира финансова дисциплина и гарантира плавна сходимост на българското ценово равнище към европейското;

Ако паричният съвет бъде премахнат преди приемането на еврото и България премине към плаващ валутен курс, това

може да доведе до спекулативни атаки срещу българския лев, до неговата обезценка и до поява на свързани с тази обезценка инфлационни процеси. Подобен сценарий би направил приемането на единната валута доста проблематично.

4. Заключение

Приемането на еврото не бива да се превръща в самоцел. Само по себе си неговото приемане не значи нищо, ако не е съпроводено с изграждане на качествени институции и връщане на доверието на чуждестранните инвеститори. Косово и Черна гора, които едностранно приеха еврото, не се ползват с високо доверие сред международната финансова общност. За разлика от тях Полша, Чехия и Унгария умело използват предимствата на самостоятелната валутнокурсва политика и не бързат да влизат във ВКМ 2, като това не се отразява на доверието на чуждите инвеститори към тези страни.

От позициите на теорията за оптималната валутна зона България е готова за участие в еврозоната. Нашата страна покрива критериите за оптималност на валутната зона, затова изгодността от въвеждането на еврото не буди съмнение. Високата степен на синхронизация на българската икономика с икономиките в еврозоната гарантира, че общата монетарна политика няма да причини допълнителна инфлация или безработица в нашата страна. Обменният курс на българския лев е фиксиран към еврото в условията на паричен съвет, затова българската парична политика е почти изцяло зависима от паричната политика на ЕЦБ. За България приемането на еврото не би довело до загуба на независима монетарна политика, а само до премахване на транзакционните разходи. Категорично може да се заключи, че изгодите от приемането на еврото за нашата страна далеч ще надвишат разходите по това приемане.

Въпреки че нашата страна покрива кри-

териите за оптималност за валутната зона, малко вероятно е тя да успее да постигне устойчиво изпълнение на критериите за стабилност на цените в следващите няколко години. По отношение на реалната конвергенция България също изостава и остава една от най-бедните държави в ЕС с най-ниския доход на глава от населението, най-ниската производителност на труда, с високи безработица, инфлация и лихвени проценти.

Преди кризата макроикономическата политика на България бе основана на неокласическата икономическа теория. Промяна към неокейнсианска икономическа политика не е препоръчителна, тъй като активистката политика традиционно не носи нищо добро за страната ни и може да разруши доверието на международната финансова общност в нашата страна. Самият паричен съвет, поради своята специфика, засилва действието на възрадените антициклични стабилизатори на икономиката, а икономическото развитие на България по време на глобалната криза доказва верността на постулатите на неокласическата теория.

Решенията на проблемите в бюджетните структури и породените от тях допълнителни проблеми би трябвало да се търсят в следните посоки:

Подобряване на усвояемостта на средствата от Еврофондовете. Като се вземе предвид, че усвояемостта на средствата от ЕС е около 30%, има огромни резерви в това отношение;

Въвеждане на умерено прогресивно по-походно данъчно облагане;

Финансиране на предстоящите плащания по външния дълг чрез външни заеми, а не от Фискалния резерв;

Въвеждане по-ниски ставки на ДДС и акцизите за електрическата енергия и енергоносителите, които се използват за промишлени цели. Подобна мярка е насочена към намаляване на производствените разходи, цените и стимулиране на потребле-

нието и производството;

Балансиране на бюджета не чрез понижаване размера на разходите, а чрез тяхното оптимизиране и чрез увеличаване на събираемостта на приходите;

Трансформиране на данъчната система от екстремно потребителска в хибридна;

Увеличаване на дялът на бюджетните разходи като процент до равнища, съпоставими със средните за еврозоната. Поддържането на бюджетни параметри, клонящи към средните за еврозоната, би трябвало да гарантира изпълнението на Маастрихтските критерии за публичните финанси.

Като цяло може да се заключи, че структурите на държавния бюджет на България съдържат в себе си редица дефекти и пораждат множество проблеми, които изискват адекватни управленски решения. Дали българското макроикономическо управление притежава нужната воля и компетентност, за да се намери и приложи тези решения, е трудно да се прогнозира.

Глобалната финансова криза и последвалите я рецесия и дългова криза в еврозоната забавиха процеса на реална и номинална конвергенция с няколко години. Докато преди кризата можеше да се говори за влизане в еврозоната около 2015 г., новите реалности изискват коригиране на прогнозите за около края на текущото десетилетие.

Литература

1. Аврамов, Р., 1999. Паричен съвет и финансови кризи – опитът на България, БНБ.
2. Боева, Б., 2008. Какво движи реалния валутен курс и инфлацията в България, Банки Инвестиции Пари, 1/2008, с. 44-45.
3. Минасян, Г. и др., 1998. Паричният съвет в България, С., издателство „Горекс Прес“.
4. Минасян, Г., 2004. Пътят към евро: опитът на страните от Източна Европа с паричен съвет, С., Академично издателство „Марин Дринов“.
5. Младенов, М., 2009. Пари, банки, кредит, С., издателство „Тракия-М“.
6. Неновски, Н., 2007. Паричният рег. Критика на теорията на парите, С., издателство „Сиела“.
7. Трифонова, С., 2002. Паричен съвет, банкова система и финансово развитие, С., Университетско издателство „Стопанство“.
8. Damyanov, A. and G. Stefanov, 2010. Business Cycle Synchronization between the Bulgarian Economy and the European Union. South-Eastern Journal of Economics, 8(2), pp. 171-186.